

Martijn Padding

door Wim Rbebergen

Het First Harmonium Concerto van Martijn Padding zal – althans dat is het voornemen – dit jaar of volgend jaar in de Carnegie Hall in New York uitgevoerd worden. Een Nederlandse compositie, met een Nederlandse solist, Dirk Luijmes, die zijn eigen instrument meeneemt en daar met het Asko-Schönberg Ensemble zal spelen.

Het Nederlands muziekleven staat internationaal in hoog aanzien. We spreken met Martijn Padding, de componist van dit 'heerlijke' stuk.

De ontvangst is hartelijk, met koffie en een Amsterdams broodje. “Dat hoort volgens de regels van de gastvrijheid”, zegt hij opgewekt. Hij is een enthousiaste man en al snel gaat het gesprek over zijn *First Harmonium Concerto*, dat donderdag 6 november 2008 in het Arnhemse Muis Sacrum in première ging en een paar dagen later, zondag 9 november, opnieuw werd opgevoerd tijdens de Nederlandse Muziekdagen in het Muziekgebouw aan ’t IJ in Amsterdam.

“Wil je het horen?” vraagt hij.

We luisteren naar de muziek met de partituur voor ons. Alles wat we horen, staat genoteerd: noten, dynamiek, tempoaanduidingen en andere muzikale aanwijzingen. Wat je mist, zijn de registratieaanwijzingen.

“De registratie is het werk van Dirk Luijmes”, zegt Martijn. “Ik houd ervan om met uitvoerende musici samen te werken. De opmerkingen die zij maken, zijn belangrijk en verrijken de compositie. Het is een methode, die door alle verstandige componisten wordt toegepast.”

Met het vingertje volgen we de muziek noot voor noot. Het is een boeiend, enerverend stuk, dat van de uitvoerders het nodige vergt.

De inlossing van een belofte

“De compositie is de inlossing van een belofte. In 2001 was ik op het Warschauer Herbstfestival, waar een opera van mij *Tattooed Tongues* in première ging, op een libretto van Friso Haverkamp. Laat ik daar toevallig Dirk Luijmes tegenkomen. Na afloop van de voorstelling hebben we een bar opgezocht om met elkaar wat na te praten.

“Ik ga ook een stuk voor jou maken”, zei ik na enkele pintjes op drie uur ’s nachts.”

“Daar houd ik je aan”, zei Dirk.

Op een bierviltje heb ik toen een tegoedbon voor een harmoniumcompositie getekend. Volgens mij heeft Dirk dat bierviltje nog steeds.”

Het concert

“Het concert heeft de klassieke opbouw van drie delen. Het eerste deel is een horlepiep, een hoekige, Schotse dans. Het heeft een continue, motorisch karakter en je zou kunnen zeggen dat het een prélude is. De lange lijnen van het harmonium verwijzen naar Bach.

Deel 2 draagt als titel: “Processie”. Het is donker gekleurd, melancholisch en larmoyant. Het is muziek die niets meer *wil*. Het thema van dit deel

was het eerste materiaal dat bij me opkwam toen ik aan het concert begon. Je zou het beschouwende en contemplatieve muziek kunnen noemen, maar het is niet wat het lijkt. Dat komt met name door de merkwaardige rol van de slagwerker, die steeds weer ongepast commentaar levert. Het muzikaal materiaal is in haar kern pover, armetierig. Het bestaat uit een handvol nootjes, die zich herhalen zonder richting te kiezen. Er is slechts een enkel heftig muzikaal moment, maar het geheel blijft koud en kil en biedt geen soelaas.

Het derde deel heet gewoon *Third movement (derde beweging)* en is in tegenstelling tot het tweede deel warmbloedig en explosief. Het is het eigenlijke concert, de wedijver tussen de instrumenten en het tonen van de virtuositeit. Het is de climax van het concert: vrolijk, uitbundig, vulgair, met hier en daar verwijzingen naar dansvormen uit de jaren dertig (jitterbug) en overdreven vette vibrato's. Een solist wil zijn kunnen demonstreren, maar in plaats van *mooie* noten te spelen, verliest hij zich in de cadens als een barpianist in het spelen van chromatische toonladders. Spot en zelfspot zijn wezenlijke bestanddelen van deze muziek."

De rol van het harmonium

"Er is heel weinig muziek voor harmonium en orkest geschreven. Er bestaat een ultrakort concertant werk van Jan van Dijk uit 2005 en in 1995 schreef ik al eerder een lang ensemblewerk voor het *Schönberg Ensemble (Ein Haus mit einem Dach)* met een grote harmoniumsolo.

Als zodanig is deze compositie uniek. Ik heb geprobeerd het harmonium te bevrijden van zijn soms sukkelige imago van voornamelijk langzame noten. Het is een groot opgezet concert geworden, waarin het harmonium een echte solistenrol heeft. Bij het componeren nam ik me voor om het harmonium opnieuw te ontdekken en koos er voor een onideomatisch gebruik van het instrument te maken. Het harmonium is een prachtig en rijk instrument. Het is daarom vreemd hoe weinig er in de moderne concertpraktijk van dit instrument gebruik wordt gemaakt. Arnold Schönberg is wat dat betreft een belangrijke uitzondering.

Het harmonium behoort tot het Nederlands erfgoed, en dan in het bijzonder het zuigwindharmonium. Het Franse drukwindharmonium is een door en door Katholiek instrument, passend bij een geloof waar men wil geven. Het zuigwindharmonium is Calvinistisch: strak en recht, weinig decoratief. Je vindt die typische, krachtige, Nederlandse kenmerken ook terug in

het werk van Sweelinck, Mondriaan, Bordewijk en in zekere zin ook bij Louis Andriessen, hoewel die van huis uit Katholiek is. Het harmoniumconcert, dat ik heb geschreven, past in deze traditie, ondanks dat Dirk Luijmes op een drukwindharmonium speelt.

In het stuk is de dwarsigheid van de Nederlander herkenbaar, het stuurse. Ik geef er de voorkeur aan dat niet iedereen het altijd braaf met elkaar in dit stuk eens is. Er is altijd wel iemand die er tegenin gaat en commentaar geeft. In al mijn muziek zie je dat terug: bewering, tegenspraak, obstructie. Je zou het één van mijn stijlkenmerken kunnen noemen."

Psychologie

"Hoe lang je als componist een bepaald motief of een beweging moet vasthouden, heeft in mijn geval met intuïtie te maken. Je zingt en dan komt er iets tussen door en neemt het al dan niet over. Schubert is een fabelachtige uitzondering. Hij is in staat om een compositie helemaal ononderbroken tot het eind uit te zingen. Bij hem is dat mooi en goed. Er mankeert niets aan. Maar bij bijvoorbeeld Beethoven is dat ondenkbaar. Kijk naar zijn pianosonates; er is voortdurend conflict, worsteling en dramatiek. Componeren komt voort uit je diepste zelf. Ik doceer compositie aan het Koninklijk Conservatorium in Den Haag en heb bemerkt dat wanneer leerlingen in een compositie vast lopen dit veelal te maken heeft met hun innerlijke gesteldheid. Ik heb daarin belangrijke momenten meegemaakt, waarin een leerling zich als het ware moet leren openen. Het is een proces. Om als kunstenaar open te zijn, helpt het om als mens open te zijn, ongehinderd door conventies. Ik ben op het ogenblik bezig met het schrijven van een vioolconcert, dat ik aan mijn dochter zal opdragen. Het tweede deel is voor mijn doen heel sereen van karakter. Geloof me, ik sta mezelf dat niet al te vaak toe."

Componeren

"Componeren is voor mij een research naar klankmogelijkheden. Het is in het eerste stadium een voortdurend zoeken naar melodieën, akkoorden, ritmes, tempo en tempowisselingen, dynamiek, noem maar op. Daarna volgt een stadium van uitwerken en kiezen, combineren, van vergroten en verkleinen. Het is aldus een oud metier. Johannes Ockeghem en Josquin des Prés deden het min of meer op dezelfde manier. Ken je het verhaal van die hotelgast, die bij de directie kwam klagen omdat iemand de hele dag verwoed achter de piano zat om een kinderliedje

te harmoniseren, wat steeds maar niet lukte. Laat die man achter de piano nu Strawinsky zijn, de man die elke noot in zijn composities bewust kiest en niets aan het toeval overlaat. Klungelen hoort er nu eenmaal blijkbaar bij. Elk akkoord heeft een randje, een kleine gemenigheid; altijd zit er iets onder dat je niet verwacht.”

Apeldoorn

Zondag 8 februari ontmoet ik Martijn Padding opnieuw en maak ik kennis met Dirk Luijmes. Op het programma van het openingsconcert van de 15^e Young Composers Meeting in Apeldoorn staat het First Harmonium Concerto. Achter het harmonium de eerder genoemde Dirk Luijmes. Het Orkest de ereprijs – zonder hoofdletters – staat onder de leiding van Wim Boerman.

Bij deze uitvoering valt me de ruimtelijkheid van de compositie op. Het harmonium is in het orkest ingekaderd en krijgt zijn unieke gestalte binnen een sprankelende mengeling van stemmen en klanken. Elk instrument is volwaardig en draagt bij aan de expressiviteit van de muziek, zelfs het menselijk geluid. Het is een concert dat alle emoties in zich draagt, maar uiteindelijk toch een vrolijke en blijde indruk achterlaat.

Dirk Luijmes en Martijn Padding in Apeldoorn

Cow muziek

Martijn Padding schreef meer muziek voor het harmonium. “*Cow music*, koeien muziek, heb ik geschreven naar aanleiding van een berichtje in de krant, nu enkele jaren geleden. Het ging slecht met de koeien, werd er gezegd. De veehouderij redt het niet meer. De koeien verdwenen ook uit de wei en de automobilisten begonnen ze te missen. Uit onderzoek bleek toen dat muziek met de puls lager dan 100 slagen per minuut een weldadige invloed heeft op de koeien en de melkproductie verhoogt. Ik heb toen stukken voor het harmonium geschreven, die minder dan 100 slagen per minuut tellen. Dirk Luijmes speelt ze als een hommage aan de Nederlandse cultuur. In een van die stukken, een psalm, hoor je hem erbij zingen: *’t Hijgend bert der jacht ontkomen!*”

Een Amsterdamse jongen

“Ik ben geboren in Amsterdam en ik houd van deze stad. Op zesjarige leeftijd speelde ik in een bandje de Skips, genoemd naar een wasmiddel, dat mijn moeder gebruikte. Van de kartonnen vaten, waarin het wasmiddel was verpakt, hadden wij muziekinstrumenten gemaakt. Ik las ook de Muziekexpres en knutselde de liedteksten wat door elkaar om eigen songteksten te krijgen die ik overigens zelf niet begreep. Daarnaast had ik ook serieus pianoles, maar hield daarmee op omdat ik voetballen interessanter vond. Ik heb veel grote bands zien optreden: the Who en the Rolling Stones. Pas toen ik wat ouder werd, drong het tot me door dat ik alsnog serieus moest gaan studeren wilde ik echt iets in de muziek bereiken. Dit was een keerpunt. Later maakte ik kennis met de muziek van b.v. Yannis Xenakis en ontdekte dat de fantastische herrie die hij maakte, in feite niet verschilt van wat ik in de popmuziek uit mijn jeugd interessant vond. Bartok begon met muziek over te schrijven en ontwikkelde zich nadien tot een unieke componist, onvergelijkbaar met wie dan ook. Ook kopiëren hoort bij een ontwikkeling. Het heeft geen zin om te wachten tot je een goed idee hebt. Het is zoeken en doorwerken. Het in kaart brengen van een muzikaal idee is een complexe opgave en vraagt veel concentratie. Ik moet het elke dag doen om tot de kern te komen waar het authentiek wordt. Het is zoeken, nog eens zoeken, je vergissen en nog eens vergissen, de dialoog met jezelf aangaan en eerlijk zijn. Overigens zijn Dirk en het harmonium nog niet van me af want ik ben van plan om in de toekomst het “Second Harmoniumconcerto” te componeren!”